

*Л. І. Алексєєва,
викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування,
Міжнародний гуманітарний університет*
*Т. В. Синьова,
викладач кафедри іноземних мов професійного спілкування,
Міжнародний гуманітарний університет*

РОЛЬ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Метою нашої статті є дослідження принципів відтворення особливостей полікультурного виховання у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Завдання: розкрити позиції повідних філософів, істориків сучасності, педагогів і психологів стосовно полікультурного виховання в різних країнах світу.

Актуальність та новизна нашого дослідження полягає у порівнянні українських реалій у культурно-історичному підході до вивчення зазначеної проблеми, встановити відповідні риси сучасної полікультурної моделі суспільства України.

Полікультурність як реальний соціальний рух, як вплив ідеології являє собою відносно недавнє явище: він виник у 70-ті рр. ХХ ст. у Канаді й США. У цей час принцип полікультурності стає впливовою моделлю рішення складної проблеми, пов'язаної з культурною, етнічною, расовою й релігійною різноманітністю держав. Таких держав у світі абсолютна більшість: лише менш 10% країн можуть розглядатися в якості культурно однорідних [7].

Наразі у педагогічній науці спостерігається підвищений інтерес учених до дослідження полікультурного виховання як викладача, так і студентів. Міжнародна енциклопедія освіти розглядає полікультурне виховання як важливу частину сучасної освіти, що сприяє засвоєнню знань про інші культури, з'ясуванню загального й особливого в традиціях, способі життя, культурних цінностях народів, вихованню молоді в дусі поваги іншокультурних систем.

Великий інтерес для розуміння ролі полікультурного виховання в становленні особистості представляють ідеї П.Ф. Каптерева про взаємозв'язок національного й загальнолюдського в педагогіці. Згідно з його ідеями, педагогічна діяльність перш за все здійснюється на ґрунті національного ідеалу, а потім трансформується у діяльність, яка спрямовується на досягнення загальнолюдського ідеалу.

У традиціях вітчизняної й зарубіжної філософії, педагогіки й психології [2; 4; 5; 6] зародження й розвиток полікультурного виховання в різних країнах світу пояснюється низкою історичних і соціокультурних чинників. Так, І.В. Алексашенкова [1], аналізуючи ці чинники, конкретизує сформовані у світовій педагогіці підходи до розуміння сутності полікультурного виховання: аккультураційний, діалоговий і соціально-психологічний, кожний з яких співвідноситься з відповідною полікультурною моделлю суспільства.

Ядром *аккультураційного* підходу є культура переселенців і питання про культурну ідентичність людини. Цей підхід об'єднує концепції, що пов'язані з багатоетнічним й бікультурним вихованням. Тут моделлю подолання культурно-етнічної різноманітності є асиміляція [7]. Вона орієнтує на повне або близьке до того розчинення меншостей у більш широкій, домінуючій культурній і етнічній спільності.

Діалоговий підхід ґрунтується на ідеях відкритості, діалогу культур, культурного плюралізму й містить концепції: «діалогу культур» [5], діяльну концепцію і концепцію мультиперспективного виховання. Така модель припускає збереження кожною етно-культурною спільністю своєї ідентичності. У той же час дана модель базується на строгому розподілі суспільно-політичної й приватної сфер. У першій сфері послідовно здійснюється принцип рівності прав і свобод усіх членів суспільства. Друга сфера, що охоплює культурні, етнічні, релігійні й інші аспекти, уважає їх приватною справою окремої людини.

Соціально-психологічний підхід трактує полікультурне виховання як особливий спосіб формування певних соціально-настановних схильностей, а також комунікативних та емпатійних умінь. До даного підходу І.В. Алексащенко відносить концепцію антирасистського виховання, концепцію «культурних розбіжностей», концепцію соціального навчання [1]. Цю модель, що виникла в Канаді й США, можна визначити як спробу подолання попередніх моделей, якийсь третій шлях рішення культурного й національного питань.

Адже Канада є країною різноманітною в культурному, лінгвістичному, релігійному й етнічному плані. Більшість населення становлять англо-канадці й франко-канадці. Одна із самих великих її провінцій – франкомовний Квебек – стала джерелом сепаратизму. Розуміючи всю небезпеку такого явища, канадська федеральна влада із середини 60-х рр. зайнялася рішенням даної проблеми, використовуючи для цього не грубу силу, а сучасні цивілізовані форми й способи. Була проголошена рівність англійської й французької мов: Канада офіційно визначає себе як багатокультурне суспільство, що спирається на англо-французьку двомовність.

На рівні конституції за Квебеком був закріплений статус провінції з мовленнєвою й культурною специфікою. Прийнято спеціальний закон про полікультурність. Завдяки цій та іншій мірам гостроту проблеми сепаратизму, міжкультурної напруженості вдалося істотно послабити.

Сучасна політична та міжкультурна ситуація на Україні є частково подібною і вимагає своєчасних та адекватних рішень, адже за своєю етнокультурною структурою Україна не є однорідною.

Основна причина стану, що породжує напруженість і ворожість у міжетнічних взаємовідносинах, постійну небезпеку соціального вибуху, є непорозуміння між представниками різних мовних і культурних ідентичностей. Пошук виходу з цієї ситуації 60-ті роки в Америці зумовив появу мультикультуралізму, як політики певних пільг і компенсацій, насамперед у сфері вищої освіти. Згідно американського соціолога Ч. Тейлора ця політика мала певний успіх, однак, після гострих дискусій про мультикультуралізм та деякі його негативні прояви [7], він вийшов за межі Північної Америки й вплинув на інші країни. Зокрема, в Австралії, Колумбії, Парагваї, Південній Африці були прийняті

конституції, засновані на полікультурності. Не уникла впливу мультикультуралізму навіть Франція, що в аспекті рішення культурного й національного питань завжди вважалася однією з самих благополучних країн: в 90-ті рр. вона зіштовхнулася із проблемою послаблення французької ідентичності.

У цілому як сам мультикультуралізм, так і його наслідки соціологи та політологи оцінюють неоднозначно. Він означає заперечення культурного універсалізму, відмову від інтеграції й тим більше від асиміляції. У всіх випадках мультикультуралізм абсолютизує роль культури на шкоду соціально-економічним чинникам. Однак для повної соціальної рівності одного визнання достоїнства культури недостатньо. Слабкість мультикультуралізму у тім, що він віддає перевагу розбіжностям й ігнорує загальне.

На відміну від *полікультуралізму*, який підсилюючи лінію культурного релятивізму, зберігає принцип рівності всіх культур і доповнює його принципом культурного плюралізму, *не відкидає загального, центрального ядра цінностей*, що часто презентують культуру, і вимагає повної рівності для всіх культурних, лінгвістичних, релігійних і інших меншостей, для всіх груп, що мають відмінності. Полікультуралізм наголошує на рівній гідності всіх культур, що входять у суспільство.

Погоджуючись з С.М. Федюніною [8], *полікультурність суспільства* ми розуміємо як різноманіття етнокультур, релігійних, вікових і гендерних, професійних культур, молодіжних субкультур, а в особистісному аспекті – як прийняття цієї розмаїтості й здатність ефективно жити й працювати в полікультурному середовищі.

Учені вважають, що історично сформоване різноманіття національних і етнічних культур створило слушні передумови для полікультурного виховання, що стало єдино можливим способом створення у вищих навчальних закладах сприятливого соціально-психологічного середовища, у якому кожний студент, незалежно від власної ідентичності, має рівні можливості для реалізації своїх потенційних здібностей у процесі професійної підготовки. Тому, всі вищеназвані підходи, на нашу думку, змістовно доповнюють один одного, а цілі, що сформульовані у межах окремих концепцій, можуть розглядатися як напрямок діяльності вищого навчального закладу на різних етапах реалізації полікультурного виховання студентів.

Проблеми взаємозв'язку соціокультурного і геополітичного розвитку, етногенезу, етнокультурного розвитку, взаємодії різних етносів та їх культур, умови життєдіяльності людини в складному полікультурному просторі перебувають у центрі уваги культурної антропології, філософії, етнокультурології, психології сучасної України.

Сучасний культурно-освітній простір України характеризується складністю й розмаїтістю виховних традицій, етнокультурних утворень, розмаїтістю навчально-виховних установ і форм взаємодії суспільно-політичних організацій. Тому процес полікультурного розвитку молоді має опиратися на особливості соціокультурного розвитку суспільства в цілому й етнокультурного розвитку конкретного соціуму. Характерною прикметою сучасного суспільства стало полікультурне, полірелігійне й поліетнічне оточення. Тому знання власної ку-

льтури й культурних традицій і розуміння культурних процесів інших народів стає обов'язковим елементом духовного становлення кожної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексашенкова И. В.. Билингвальная образовательная программа (куррикулум) как средство поликультурного образования студентов : дис. канд. пед. наук : Общая педагогика, история педагогики и образования / Ирина Валентиновна Алексашенкова. – Новгородский государственный университет им. Ярослава Мудрого, 2000.
2. Бермус А. Г. Концептуальные и методологические основы педагогической поддержки в поликультурном социально-воспитательном пространстве [Электронный ресурс] / А. Г. Бермус // Режим доступа: http://rspu.edu.ru/science/conferences/01_04_09/2bermus.html, свободный.
3. Гурьянова Т. Ю. Формирование поликультурной компетентности студентов вузов (на материале обучения иностранному языку) : автореф. ... канд. пед. наук [Текст] / Т. Ю. Гурьянова. – Чебоксары, 2008.
4. Данилова Л. Формирование поликультурной компетентности студентов [Электронный ресурс] / Л. Данилова // Режим доступа: <http://uchitel2.valuehost.ru/journal/journ03-07/journ03-07p1.html>, свободный.
5. Дмитриев Г.Д. Многокультурное образование / Г. Д. Дмитриев. – М., 1999. – 208 с.
6. Довгополова Я. В. Формування толерантних відносин студентів у полікультурному середовищі вищого навчального закладу: дис... канд. пед. наук : 13.00.05 / Яна Володимирівна Довгополова. – Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Луганськ, 2007. – 209 с.
7. Миронов В. В. Поликультурное образование [Электронный ресурс] / В. В. Миронов. Философия : учебник [для вузов] / Информационный ресурс по поликультурному образованию. – Режим доступа: <http://polycultur-nauka.edu-resource.asia/multikulturalizm/>
8. Федюнина С. М. Концептуальные основания и условия мультикультуризма в современном российском обществе : автореф. ... докт. соц. наук [текст] / С. М. Федюнина. – Саратов, 2007.

*G. V. Bokareva,
Senior lecturer,
International Humanitarian University*

ENGLISH GRAMMAR AS A MORE PURPOSEFUL AND MORE MOTIVATING FOCUS FOR CLASSROOM LEARNING

For a long time, many students and teachers of English language have operated under a static conception of language centered on a limited view of grammar. In this limited view, grammar is seen as the heart of language and at the same time as production of correct sentences, based on a relatively formal and academic norm for written language. This article is based on a richer and more substantial conception of grammar. The polysystemic orientation implies that there is not in fact only one correct form of the grammar of a language but rather a range of options useful for different purposes and appropriate in different situations. From this point of view, grammar is not, a set structure but a flexible frame with interchangeable components that can be organized and manipulated in different ways. By manipulating linguistic components within a grammatical frame, speakers are able to produce a wide variety